

INNKALLING TIL ÅRSMØTET 9. MARS – SE BAKSIDEN

GREVLINGEN

MEDLEMSBLAD | NATURVERNFORBUNDET I OSLO OG AKERSHUS (NOA) | NUMMER 1 | 2021 | 40. ÅRGANG

Hovedtema:

KLOKE TANKER

50 ÅR

Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus

AKTIVITETSKALENDER

Aktivitetene gjennomføres med forbehold om endringer i de til enhver tid gjeldende anbefalinger for smittebegrensende tiltak. Følg med i aktivitetskalenderen på NOAs hjemmeside www.noa.no for detaljer og eventuelle endringer.

Nytt lokallag: Naturvernforbundet i Nordre Follo

Som følge av at Oppegård og Ski kommuner inngikk ekteskap 1. januar 2020, var det naturlig at Naturvernforbundets lokallag slo seg sammen. Naturvernforbundet i Nordre Follo ble stiftet den 21. september 2020. Det nye lokallaget har ca. 400 medlemmer i en befolkning på ca. 60 000.

Nordre Follo kommune er nærmeste nabo til Oslo. Vi har derfor et sterkt press på utbygging langs jernbanen og trafikkknutepunkter. Utbyggere er interesserte i maksimal utnyttelse av sine prosjekter og kommunen vil ha flere skattebetalere. Å hindre hogst av gammelskog, parkifisering av grøntområder og nedbygging av verdifull natur er viktige oppgaver for laget fremover. Vi skal være vaktbikkje og påvirke kommuneadministrasjonen og politikerne både når viktige beslutninger skal

tas og når vi ser at utviklingen bærer galt av sted.

2021 vil bli året for naturrestaurering. Laget vil legge vekt på arbeidet med naturrestaurering av områder som er ødelagt gjennom utbygging og bruk, og bevisstgjøre befolkningen på hvorfor det er nødvendig. Sammen med Norsk Botanisk Forening vil vi arrangere Villblomstens dag den 20 juni, vi skal ha slåttedugnad med ljåkurs 10. juni og 19. august, og en ryddeaksjon til høsten når hekketiden er over. Ellers blir vi nok å se på forskjellige arrangementer utover.

Vi ser frem til et aktivt år og at smitteverne reglene ikke legger en for stor demper på oss.

Bjørn Gunnar Ganger, leder NiNF

Mange lokallag med egne bøsser for TV-aksjonen

Da det ble kjent at pengene fra årets TV-aksjon gikk til WWFs arbeid for å bekjempe plast i havet, var det mange i Naturvernforbundet som jubla. Mange lokallag starta egne innsamlingsaksjoner, deriblant Oslo Øst, Groruddalen og Lillestrøm. Til sammen samlet NOA-lokallagene inn hele 77.000,-!

Plasten er i ferd med å bli et av våre største miljøproblemer. Milliarder av mindre plastbiter går ut i jordsmonn og hav, spises av dyr og organismer, og havner i næringskjeden hvor den dreper sjøpattedyr, fugler og fisk. En tredjedel av plasten i havet kommer fra Sørøst-Asia, og Naturvernforbundet var strålende fornøyd da det ble klart at årets TV-aksjon gikk til opprydning av plast og bedre søppelhåndtering i Indonesia, Vietnam, Filippinene og Thailand.

På grunn av pandemien ble årets TV-aksjon flyttet til internett. Et tjuetalls

lokallag og fylkeslag i Naturvernforbundet starta egne digitale bøsser, deriblant flere av NOAs lokallag. To av dem la inn hver sin personlige vri. **Naturvernforbundet i Groruddalen** kobla TV-aksjonen med sin kampanje for snus- og sneipfritt nabolag. De satte opp sneipekasser, og fikk med seg lokale krefter til å rydde og stå på stand flere steder i Groruddalen med lokal eplejuice som belønning for donasjoner.

Naturvernforbundet Oslo Øst, som dekker Gamle Oslo og Grünerløkka, gikk for en ren nettkampanje med mobilisering i sosiale medier. De skaffet tre egne belønninger: Lokalproduserte luer, spesialproduserte strykermerker og Markakalenderen 2021. Ti kalendere forsvant på få dager!

Begge lokallagene er takknemlige for drahjelp fra fylkeslaget!

Pernille Hansen, Naturvernforbundet i Oslo Øst

GREVLINGEN

Medlemsblad
Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus (NOA)
Sognsveien 231
0863 Oslo

Telefon 22 38 35 20
noa@noa.no, www.noa.no
Bankgiro 1280.05.02347

Redaktør:
Ingunn Lund-Vang
918 17 453
lundvanginn@gmail.com

Forsidebildet:
Tvetjensdalen i
Nordmarka.
Foto: Aud Stormoen

© Naturvernforbundet i Oslo og Akershus 2021.
All tekst i artiklene kan friggjengis med referanse til Naturvernforbundet i Oslo og Akershus' kvartalskrift Grevlingen, årgang, nummer, artikkelforfatter og artikkel. Fotografiene skal kun kunne gjengis etter innhentet tillatelse av fotograf og Grevlingens redaksjon.

ISSN 0803-6357

BLI MEDLEM
GI NATUREN EN STEMME

MEDLEMSKONTINGENT:
Hovedmedlem: 390,-
Familiemedlem: 450,-
Student: 200,-
Førsteårskontingent for student: 50,-
Pensjonist: 200,-

Kontoret på Søndre Sandås ved Sognsvann er åpent mandag, tirsdag og torsdag, kl. 10–14.

Grevlingen er miljøvennlig produsert og derfor svanemerket.

Trykk: itGrafisk
Opplag: 8.500

LEDER

Velkommen til årets første utgave av Grevlingen! Vi er fremdeles i pandemiens grep, men heldigvis er friluftslivet redningen for både humør og helse for stadig flere. Fjellet, sjøen, skogen og ikke minst Marka ligger der som alltid, og frister med opplevelser og rekreasjon. Norsk friluftsliv blomstrer under pandemien, og Marka er viktigere enn noen sinne. Har du ikke anskaffet NOAs nye Markakalender for 2021 er det ikke for sent. Her finner du 12 nye og fristende turtips i riktig eventyrskog.

Vi er nå i 2021 i starten på FNs tiår for naturrestaurering. Alle land verden over oppfordres til å reparere ødelagt natur. Også i Norge repareres ødelagt natur. Et eksempel på dette er restaureringen av Hjerkinns skytefelt på Dovrefjell, og det store arbeidet med restaurering av myrområder. Men bør ikke første bud være å bevare og verne naturen mot inngrep som krever senere restaurering?

I denne utgaven av medlemsmagasinet er hovedtemaet norsk naturforvaltning. Gjermund Andersen skriver her om hva som er hovedutfordringen i norsk naturforvaltning. Vi forsetter med naturvernets historie. Jon Bojer Godal har skrevet godt og interessant om Ressursutvalget. Den første loven om naturvern i Norge kom i 1954. Knut Are Tvedt har skrevet artikkelen «Sivil uly-

dighet for 50 år siden», som handler om arbeidet med å verne Marka for 50 år siden, Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (snm), og de første aksjonene i Marka. Stor takk til Bjørn Faafeng og Ketil Heyerdahl som har forsynt artikkelen med bilder. Dette er en stor og viktig del av norsk naturverns historie og vernearbeidet i Marka, og godt og spennende og ikke minst lærerikt lesestoff!

I dette nummeret av Grevlingen forteller også Geir Hågvar historien om et uvanlig møte med en tiur. Stor takk til Arne Nævra for lån av et flott tiurbilde. Det er slike historier som viser oss hvor magisk naturen kan være, og gir inspirasjon til å ta turen ut i naturen.

Minner om at Markakalenderen kan sendes i posten, og bestilles via mail: noa@noa.no, eller på telefon: 22 38 35 20.

Ingunn Lund-Vang, redaktør

ARTIKLENE I DENNE UTGAVEN AV GREVLINGEN

- Hovedutfordring i norsk naturvern
- Ressursutvalet
- Sivil ulydighet for 50 år siden
- Fryktløs tiur som turfølge
- Jørgen Stubbesitter
- Bokomtale

«Restaurering har vind i seilene. Likevel er naturen på stadig vikende front. Den taper, igjen og igjen, i møte med det som sees på som 'reelle verdier'.»

Dag Hessen, fra artikkelen «Det viktigste er ikke å restaurere naturen, men å la være å ødelegge den», Forskningsmagasinet Apollon, 4. feb. 2021.

FNs tiår for naturrestaurering

Vi står ovenfor store utfordringer og året 2021 markerer FNs globale oppfordring til restaurering.

1. mars 2019 erklærte FN 2021-2030 for Tiåret med naturrestaurering. Økosystemene støtter alt liv på jorden. FNs tiår for naturrestaurering/The United Nations Decade on Ecosystem Restoration (2021-2030) utfordrer alle til å oppskalere og styrke restaureringsarbeidet for å puste nytt liv inn våre delvis ødelagte eller reduserte økosystemer. Forskerne verden over har lenge slått alarm om naturens tilstand på jorda. Bevaring er ikke lengre nok, naturen må restaureres også.

Norsk Institutt for Naturforskning (NINA) og Miljødirektoratet arrangerte i januar «Naturrestaureringskonferansen» som en innledning på FNs tiåret med naturrestaurering, hvor de samlet eksperter på restaurering på land og i vann. Her ble også det stilt spørsmål om hva intakt natur er verdt, og hva den betyr for vår fysiske og psykiske helse. Konferansen ble arrangert som et webinar på grunn av koronapandemien, og strømmet på nett.

HOVEDUTFORDRING I NORSK NATURFORVALTNING

En hovedutfordring i norsk naturforvaltning: At natur- og ressursforvaltningen sauses sammen med næringspolitikken. At det er de samme myndighetene som på den ene siden skal sikre langsiktig natur- og ressursforvaltning og sette grenser for naturskadelige uttak, men som på den andre siden også skal fremme et aktivt, konkurransedyktig næringsliv.

Denne organiseringen har i 50 år vist seg som en sikker vei til rasing av naturmangfoldet og en vill arealpolitikk; næringspolitikken får hele tiden forrang foran langsiktig naturforvaltning. For små kommuner er selvsagt lettere å imøtekomme pågående næringslivsfolk og krav fra sambygdingene enn å stå fast på et føre-var-prinsipp og sette foten ned når den samlede belastningen på naturen blir for stor. Og ofte er det de samme yrkesgruppene, med en felles kultur, som bemanner både forvaltning og næring, uten involvering av biologer og andre fagmiljøer som kunne bidra til en mer langsiktig og nyansert forvaltning.

Når skogbruket selv får bestemme alt, blir resultatet flatehogst.
Foto: GA/NOA

Organiseringen av naturforvaltningen i Norge, og hvordan denne – på nær sagt alle felter – bidrar til et overforbruk av areal, naturressurser og naturens mangfold, illustrerer viktigheten av å få etablert et skille mellom ansvarlig, langsiktig forvaltning av natur og ressurser, og politikk som skal gagne næringslivet.

Forvaltningen må ha ansvar for kunnskap om natur og tålegrenser, om status for naturtilstanden, og om hva som påvirker naturen. Forvaltningen må – uavhengig av næringsinteresser – sette rammene for hva og hvor mye som kan tas ut av naturgoder på en bærekraftig måte, og hva som må forbli urørt. Innenfor disse rammene kan så næringspolitikken utvikles.

Dette fordrer en nyorganisering av naturforvaltningen, med et overordnet natur-, miljø- og ressursdepartement som har ansvaret for en langsiktig opprettholdelse og bevaring av naturens mangfold og som fastsetter grenser for ansvarlig uttak av ressurser, og sektordepartementer for de ulike næringene (landbruk, fiskeri, bergverk ...). Med andre ord: at bærekraftig naturforvaltning overordnes de ulike sektorene gjennom et «naturens finansdepartement», slik Ressursutvalget (1968-71) foreslo. Da Miljøverndepartementet ble opprettet, året etter, ble også det redusert til et sektordepartement – i kamp med de andre om definisjons- og forvaltningsmakt.

Utfordringen gjelder for all naturforvaltning i Norge. Et spesielt grovt eksempel er skogbruket: Skogbrukslovens hovedprinsipp er «frihet under ansvar», dvs. at skogeierne kan utøve sin næring fritt, så lenge de selv mener å ta ansvar for andre verdier. Med god hjelp fra sitt sektordepartement (LMD/Landbruks- og matdepartementet) har næringslivsorganisasjonene greid å motstå ethvert press fra omgivelsene for en mer samfunnsmessig og naturvennlig

forvaltning. Gjennom næringens etablering av en sertifiseringsordning for skogbruk, har de i fellesskap greid å få politikerne med på at rammebetingelsene i lovverket ikke skal gå ut over næringens selvbestemte miljøstandarder. Selv de groveste naturinngrep kan igangsettes uten at man engang behøver å søke tillatelse på forhånd. I Marka gjelder egne regler. Der må skogeieren søke om hogsttillatelse, men også her er samspillet åpenbart: 99,9 % av hogstene godkjennes, og selv der store verdier påvises er det ikke alltid at klager får medhold hos landbruksbyråkratene.

Det er skognæringen selv som har fått ansvaret for naturregistrering – etter en metodikk som LMD har fått utviklet. Mens det før var biologer som registrerte skogens naturverdier, ble det med et slag næringsaktørens egne takstselskap som skulle gjøre jobben. Resultatet er godt dokumentert: næringens folk finner bare mellom 1/5 og 1/10 av det biologene finner i de samme områdene. Ikke nok med det: næringen tillates også «velge bort» mange av de registrerte teigene, slik at de verdifulle områdene «frigis» for hogst.

Skogbruket har således makten over kunnskapen om naturverdiene i skogen, men også over lovverk og reguleringer. Gjennom sine yrkesbrødre i departementet sendes deres versjon av virkeligheten inn til politikerne. Yrkesbrødrene er flinke til å fremme forslag om hvordan næringens rammevilkår må gjøres lempelige, og sikrer seg at de fleste vedtak er tolkbare og gir grunnlag for skjønn – deres eget skjønn – som er synonymt med næringens interesser. De viktigste grepene for en bærekraftig skogforvaltning – et reelt, etterprøvbart kunnskapsgrunnlag, medvirkning fra resten av samfunnet og myndighetskontroll med næringsutøvelsen gjennom en søknadsplikt, blir aktivt motarbeidet.

Sertifisering er nevnt. Begrepet villeder. Det er ikke en uavhengig kontroll av at næringen opptrer natur- og miljøvennlig, men næringens grønnvasking av egen virksomhet. Standardene som det måles etter er satt av næringen selv. De er vage og tolkbare, og det finnes knapt en regel som ikke kan

omgås i praksis. Næringen har også makten til å ansette hvem de vil for å foreta kontroll, og det skal ikke mye fantasi til for å forstå at lempelighet i kontrollen er viktigere enn prisen på tjenesten ved valg av sertifisør.

I få andre næringer er allmennhetens tilgang til informasjon mindre. Registreringsdokumentasjon og utvalg av naturverdier som skal bevares er i praksis utilgjengelig. Driftsplaner er hemmelig, og inngrep kan kun oppdages etter at skaden er skjedd (bortsett fra i Osloområdet, der det er søknadsplikt, og naturvernorganisasjonene har mast seg til i det minste å kunne klage på hogstgodkjenningene – dersom vi reker det før maskinene er i gang).

Skogbruksnæringens makt over naturforvaltningen gjør seg også gjeldende i skogvernet. Gjennom innsalg av ordningen «frivillig vern» har man i praksis fått vetorett mot vern som ikke er foreslått av skogeieren selv. Næringen selv skryter uhemmet av de mange verneområdene, og har fått aksept for at vern på privat grunn bare skal foregå etter denne ordningen. KLD og Miljødirektoratet skryter også av ordningen, da den fjerner de sterke konfliktene med næringen i slike saker. De gjør imidlertid ikke jobben sin som fagmyndighet for naturvern, da områdene som blir vernet i liten grad dekker manglene i skogvernet, og en meget stor andel av de innkomne verneforslagene er helt

Når også andre interesser får medvirke, kan resultatet bli mer nyansert. Fra Oslos kommuneskoger. Foto: Eben Kirk-Hansen, BYM.

Ja. Også plukkhogst kan drives maskinelt.
Foto: Vidar Ruud

Bildet nede til venstre: Rasert naturskog fra Notodden på Moelvrens sagbruk i Bø.
Foto: GA/NOA

Bildet nede til høyre: Sertifisert, men ikke fra et bærekraftig skogbruk.
Foto: GA/NOA

uten naturverdier.

Summen av manglende naturregistreringer, manglende søknadsplikt og frivillig vern gjør at nasjonalt og internasjonalt verneverdig skog går tapt i stort omfang og et forrykende tempo. Gammel, naturlig skog – som ikke har vært utsatt for flatehogst – er helt avgjørende for bevaring av artsmangfoldet. Andelen slik skog gikk ned med 0,5 % i året fra 1998 til 2014, fra 33 % til 25 %. Fra 2015 skjøt nedslaktningen

fart, og tapsraten ble doblet, slik at andelen gammel naturskog i 2018 bare var 21 % på landsbasis. Men også det tallet tildekker virkeligheten, da det aller meste av disse verdiene ligger i høyreliggende, lavproduktive og ofte utilgjengelige områder. I lavlandet og på god bonitet – der artsmangfoldet er størst – er andelen dramatisk mindre, nede i under 5 % i større områder (i Oslomarka var andelen 11 % i 2018).

RESSURSUTVALET

Det var i trontala 1967 at det vart varsla om oppretting av eit utval som skulle greie ut spørsmålet om ei total planlegging i høve naturgrunnlag, matforsyning og viktige råstoff.

Vi var inne i eit tid med aukande merksemd retta mot livsgrunnlaget. Rachel Carson hadde kome med boka den tause våren (1962). Dette var likevel ikkje starten. Lov om naturvern kom i 1954. I samsvar med den vart det oppretta stilling som naturverninspektør i 1958. Dei første vernetiltaka var likevel noko eldre. Ei fredningslov av 1910 resulterte mellom anna i oppretting av fuglereservat på Dovrefjell. Det var i 1924.

Dette første naturvernet i Noreg vart i nokon grad knytt til nasjonalromantikken, men ikkje berre. Det dreia seg også om respekt for den livsstrømmen som vi er del av. Det dreia seg om medkjensle for det livet som lever saman med oss.

Eventyra våre er fulle av respekt for alt som lever. Oskeladden både hjelper og får hjelp av fuglar, av laksar, av hestar, ja, jamvel av bjørn, hare og rev. Gåter kan handle om tre. Jamvel nordavinden kan stå til teneste når det trengst.

Av forfattarar som uttrykkje dette i meir direkte og "moderne" språk, er Theodor Caspari (1853 til 1948). Han skreiv mellom anna "Jotunheimens Saga". Der les vi:

*Stå vakt om naturen! Slå angrepet ned
Dem opp mot de hissige hjerner-
La fjellvidda hvile i soldagens fred
I dryss av de evige stjerner.*

Kristian Arnkværn som eg køyrdetømmer for (med hest) ein vinter (1958) var særlig glad i dette verset:

*Det kommer enn dag da den syke kultur
Vil fylle all verden med vånde,
En dag da maskinenes dunster og dur
Vil døyve og kvele din ånde.-
Den dag vil du signe det lukkede land
Og hilse de fredede flyer
Med rykende storm over ensomme vann
Og sol gjennom drivende skyer.*

... som kjent vart 1950 åra framføre noko anna, det tiåret som førte inn motoren i landbruket.

For å seia det på ein annan måte: Eg er oppvaksen med mold mellom tærne og trælur i hendene. Oskeladden var min barndoms ven. Dyr og fuglar var dei daglege kameratane. I ungdomstida var einsame turar i skog og fjell den dominerande sysselen ved sida av arbeid og skole.

Det var naturleg or meg at det vart naturvern som hovudoppgåve ved avslutninga av skogbrusstudiet på Ås. Det var i 1964. Saman med Kjell Hauge var vi to av dei tre første på dette temaet. I den oppgåva skreiv eg mellom anna: *Naturvern blir i videste forstand... å verne mennesket mot seg selv.* Truleg var det denne oppgåva som gav støytten til at eg saman med fem andre vart invitert til å skrive for Ressursutvalet.

Det som fekk namnet **Den grønne revolusjonen** er knytt til Norman Ernest Borlaug. Han arbeidde først og fremst med det å dempe hungersnaud gjennom utvikling av dyrkingsmetodane for korn. Han var på det mest aktive i tida etter andre verdskrigen og fram til i 1970-åra. Han fekk Nobels fredspris i 1970.

Rachel Carson og Norman Borlaug var viktige namn i tida. Her i landet var det ei veksande merksemd retta mot naturgrunnlaget. Filosofar som Arne Næss og Sigmund Kvaløy hadde meldt seg på talarlista.

Per Borten var gardbrukar og politiskar, jordnær, men på ein gong visjonær. Han budde litt lenger ned i dalføret enn der Sigmund Kvaløy hadde eit familiebruk som han etter kvart tok over. Dei kjende kvarandre ikkje i 1967, men vart etter kvart gode vener.

Ressursutvalet var nemnt i trontala hausten 1967 og nemnt opp i vedkongeleg resolusjon den 26 april 1968. Det var i Per Borten si regjering som var frå 1965 til 1971. Han var tidleg ute.

Per Borten var nært knytt til livsgrunnlaget, og han tenkte i litt vidare perspektiv og lengre tidslinjer enn van-

lege kapitalistar. Daglege avgjersler laut gjerast etter v er og Ørsted, medan dei varige disponeringane vart gjorde i perspektivet av minst tre generasjonar. Jorda han dyrka på var tilrettelagt av isen 10.000 år f or vår tid. Når rentene styrer tankegangen blir perspektivet sjeldan meir enn 15 år. Det er til dels bratte motsetnader i tankegang.

Mandatet til Ressursutvalet var delt i 5 punkt:

1. Oversyn over naturressursane og med tanke på framtidig matforsyning, vatn og areal
2. Sj a på dette oversynet også i globalt perspektiv
3. Dr ofte alternativ bruk av naturressursane dei neste 35  ra
4. Dr ofte turvande tiltak for   sikre forsyning av mat, organiske stoff, vatn og areal på lang sikt. I den samanhengen skal det også dr oftast behov for lovgjeving
5. Gjeva fråsegn om samordna bruk og ein samordnande administrasjon

Bakgrunnen for oppnemninga var frykt for mangel på viktige tilgangar så vel i Noreg som i resten av verda og frykt for *tilskitning* som formannen i utvalet Trygve Haugeland gjerne omtala det. Han syntes ordet *forurensing* var for snilt. Det uttrykte ikkje tydeleg nok den frykta for ubotelege skader på livsgrunnlaget som låg i mandatet.

Det *Borlaugske* globale perspektivet og det raskt aukande folketalet i verda var viktig utgangspunkt for dei vurderingane som skulle gjerast. Carsons *tause vår* like eins.

Ressursutvalet fekk ei brei samansetning. Ikkje uventa vart formannen henta frå landbruket:

Trygve Haugeland, fylkeslandbrukssjef (formann).

- Arne Amundsen direktør (NBBL)
- Lorenz A Conradi direktør Alnor
- Ola Einevoll avdelingsleiar Jord-direktoratet
- Solvor Flaten, advokat
- Lars Fottland, rektor, yrkesskole
- Ulf Hafsten, professor (botanikk)
- Odd Ragnar Hansson ekspedisjonssjef Kommunaldepartementet
- Fredrik Mellbye, overlege, stadsfysi-

kus Oslo

- Johan Jervell Pettersen, Fylkesreguleringsarkitekt
- Birger Rasmussen, avdelingsleiar Havforskningsinstituttet
- Olaf S etersdal, ekspedisjonssjef, Finansdepartementet

Trygve Haugeland hadde arbeidd også i Etiopia og vore vitne til dei katastrofale konsekvensane av vestlege jordbruks-teknikkar i det landet. Pl oying kunne resultere i 30 cm erosjon på eitt år.

Sekretariatet vart leia av Andreas Vevstad, forstkandidat, skribent og skogbrukshistorikar. Dertil var vi fem medskribentar for delar av instillinga og til dels for eigne rapportar frå underutval.

Det vart gjeve i alt tre instillingar, og dertil upubliserte vedlegg. Instilling nr 1 galdt berre vatn og avlaup. Instilling nr 2 gav eit breitt oversyn over dei naturlege tilgangane (ressursane) som finst her i landet. Instilling nr 3 dr oftar prinsipp, problem og retningslinjer.

Samansetninga av utvalet representerte eit breitt spekter av interesser. Ulik bakgrunn gav ulike svar på same spörsmål. Ola Einevoll tenkte rimeleg nok, mykje på jordvernet. Han vill ha eit absolutt forbod mot bygging på dyrka og dyrkande jord. Ikkje alle synest at det var greitt.

I samsvar med Per Borten sine tanker, tala Trygve Haugeland varmt for eit **natur-ressursene finansdepartement**, eit overdepartement som skulle tildele **kvotar** eller setje grenser for dei ulike slags verksemdene knytte til areal og naturlege tilgangar. Dette fall tungt for Olaf S etersdal i Finansdepartementet. At nokon skulle overstyre dei pekuniære relasjonane var ein vanskeleg tanke.

Det vil f ore altfor langt   referere frå heile instillinga. Berre nokre f ae, men prinsipielt tydelege innspel, kan få plass her:

Lovverket lyt samordnast. Viktige punkt i den samanhengen er mellom anna:

- Ansvar for disponeringa av livsgrunnlaget vårt er fordelt på ei rekkje med organ og med til dels motstridande interesser.
- Vesentlege delar av lovverket lyt opp

til revisjon. Ikkje minst gjeld dette å få ei samla arealplanlov.

- Det trengst sterkere verkemiddel for å få kontroll med bruken av areal.
- Lov om skogproduksjon lyt utvidast til å omfatta all naturleg vegetasjon i utmark.
- Det bør koma ei samla lov som gjeld all forureining av: Jord, luft, vatn, sjø og næringsmiddel.

Særleg viktig konklusjon var:

Det må etableres en administrasjon for en koordinert disponering av våre naturressurser. Denne administrasjonen bør være uavhengig... Denne administrasjonen meinte fleirtalet i utvalet at burde bli eit nytt departement, eit **Naturressursdepartement**.

Denne delen av instillinga har fleire variantar. Det var mindretal. Eitt av desse mindretals framlegga var å legge den sentrale ressursdisponeringa til Stasministeren sitt kontor. Det ville understreke karakteren av å vera overordna og samordnande.

Ved å samanlikne Naturressursdepartementet med Finansdepartementet, ville båe på kvar sin måte fungere som overdepartement, men frå ulike innfallsvinklar. Naturressursdepartementet ville kunne setje opp rammer som dei ulike aktivitetane skulle halde seg innafor.

I ei **Instilling nr 3** vert det gjeve eit prinsipielt oversyn og det kjem ei drøfting av Noreg gjennom 10.000 år. Det er eit viktig perspektiv. Vi har vore her på jorda i millionar av år. Tida etter istida er ikkje så mykje som 1% av dette.

I eit slikt perspektiv blir ei streng rasjonering ein nokså sjølvstekt konklusjon. Det trengs difor ei; **revurdering av vårt velferdsbegrep. Vi må få utviklet et sett av veldferdsindikatorer som gir et bedre grunnlag enn det tradisjonelle nasjonalregnskap for vurdering av befolkningens velferd i dag og i fremtiden.**

Denne konklusjonen er heilt sentral. Han vil føre til at vi går bort frå forbruksindikatorar og i staden tek inn indikatorar for varig varetaking av livsgrunnlaget.

Eit avgjerande prinsipp ligg i formuleringa: **Den naturlige andel**. Det er så mykje som kvar generasjon kan ta ut

av det naturlege livsgrunnlaget utan at det vil minske vilkåra for komande slekter. Alle generasjonar blir sidestilt. Vår tids store generasjonsegoisme ville bli oppheva.

Truleg vil det vera desse tre punkta som vil bli ståande som dei prinsipielt sterke, langt på veg revolusjonerande punkta i det som Ressursutvalet la fram:

- Samordning av alt lovverk som gjeld livsgrunnlaget.
- Eit Naturressursenes finansdepartement
- Revurdering av omgrepet velferd
- Grunnprinsippet for alt stell av natur skal taka utgangspunkt i "vår naturlege andel".

Det vart ikkje noko *Naturressursenes finansdepartement*. Per Borten si regjering vart kibba i Januar 1971. Trygve Bratteli tok over. Han tok mot instillinga vår i mars, men mangla diverre Per Borten sitt visjonære blikk.

Det vart oppretta eit miljøverndepartement som det første i verda, men det vart ikkje slik det var tenkt i Per Borten og Trygve Haugeland sine vyer. Det vart ein bleik skugge av det som kom som **Innstilling nr 2 frå Ressursutvalet** og i **NOU1972:1, Bruken av Norges ressurser**.

«Den tause våren» av Rachel Carson, Tiden forlag, 1962. Boken «The silent spring» kom ut på engelsk i september 1962, og handler om bruk av det kjemiske sprøytemiddelet DDT. Boken regnes av mange som ein medvirkende årsak til ein ny framvoksende politisk miljøbevegelse.

Sivil ulydighet for 50 år siden

I forrige nummer av «Grevlingen» var det en grundig gjennomgang av arbeidet med vern av Marka de siste 30 år. I november i år er det 50 år siden den første sivil ulydighet-aksjonen i Oslomarka, da Oslomarkgruppen i Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (snm) sperret veien for å hindre byggingen av skogsbilveien inn til Spålen.

Sist sommer var det 50 år siden Mardøla-aksjonen, der sivil ulydighet ble tatt i bruk for første gang i natur- og miljøsammenheng. I 1972 kom den tredje aksjonen – også den i Marka. I denne artikkelen skal vi se litt nærmere på (snm), hva som var det ideologiske grunnlaget for organisasjonen, og vi skal se på arbeidet for å få vernet Marka for femti år siden.

(snm) i parentes

Mardøla-aksjonen sommeren 1970 ble gjennomført av Samarbeidsgruppen for natur- og miljøvern (snm), som ble startet i 1969. Demonstranter sperret anleggsveien inn til anlegget som skulle bygge ut Eikesdal/Grytten kraftverk, som bl.a. innebar overføring av vann fra Eikesdal til Romsdal og dermed tørrlegging av Mardalsfossen. Aksjonen fikk stor oppmerksomhet og førte til en fornyet debatt om norsk kraftutbygging og energipolitikk, og den fremskyndet arbeidet med verneplan for vassdrag. Den første verneplanen ble behandlet i 1973.

(snm) ble opprettet som en motvekt til de natur- og miljøvernorganisasjonene som drev «skrivebordsarbeid» og skulle konsentrere seg om konkret arbeid. (snm) hadde altså et mer aktivistisk formål enn Naturvernforbundet og Østlandske Naturvernforening, som var det daværende navnet på NOA. (snm) var ment å være en «anti-organisasjon» der saken, og ikke organisasjonen i seg selv, var målet. Parentesen rundt navnet skulle symbolisere dette.

Parallelt med forberedelsene til aksjonene i Mardøla arbeidet (snm) med en rekke andre saker. Den største og mest aktive gruppen i Oslo var Oslomarkgruppen i (snm). Den skulle få stor betydning i arbeidet å få vernet Oslomarka, og den gjennomførte to direkte aksjoner for å hindre bygging av skogsbilveier i Marka, i 1971 og 1972.

Sivil ulydighet

Mye av ideologien bak (snm) var knyttet til begrepet «sivil ulydighet». Da (snm) ble startet opp sommeren 1969, skjedde det rent fysisk på filosofisk institutt ved Universitetet i Oslo. Der arbeidet den gang Sigmund Kvaløy (siden kjent som Sigmund Kvaløy Setreng), som hadde studert ikke-voldsaksjonene som Gandhi hadde brukt under Indias frigjøringskamp.

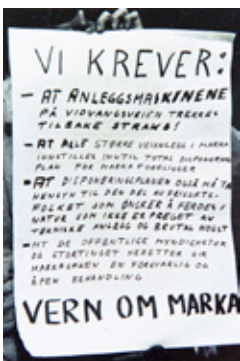
Akademikere som Johan Galtung og Arne Næss hadde lenge arbeidet med å formidle forståelse for Mahatma Gandhis bruk av sivil ulydighet og ikke-vold i frigjøringen av India fra britisk kolonistyre. Sigmund Kvaløy hadde vært sammen med Næss og Galtung i India. Slik oppsto tanken om å benytte sivil ulydighet i Norge: hvis Stortinget ikke ville stoppe vannkraftutbyggingen, kunne man sette seg fredelig ned foran gravemaskinene og skape nok oppmerksomhet til at norsk samfunnsutvikling kunne endres. Dette var bakgrunnen for at (snm) begynte å planlegge aksjoner med sivil ulydighet.

Hva kjennetegner sivil ulydighet? Sivil ulydighet defineres som et politisk virkemiddel i form av lovbrudd eller brudd på andre bestemmelser som begås i full åpenhet fordi de som begår lovbruddene, føler seg mer forpliktet av andre verdier og normer enn de som ligger til grunn for den aktuelle loven. Den som begår sivil ulydighet, er altså klar over at han eller hun begår et lovbrudd og er beredt til å ta konsekvensene av dette.

Disse bruddene på lover og bestemmelser er offentlige og synlige. Lovbruddene må imidlertid, for å kunne karakteriseres som sivil ulydighet, være ikke-voldelige. De må også være avgrenset til en bestemt sak: den som begår sivil ulydighet, aksepterer og følger som regel øvrige lover og regler.

Om selv om sivil ulydighet er en form

Fra Vidvangen-aksjonen i juni 1972. Plakat med demonstrantenes krav. Foto: Bjørn Faafeng.

for samvittighetsdiktat, vil det som regel være helt konkrete mål for aksjonene: man vil stanse et aktuelt vedtak, f.eks. en veiutbygging, enten en anleggsvei inn til et planlagt vannkraftverk, eller en skogsbilvei for å ta ut tømmer av skogen.

For at man skal kunne forsvare sivil ulydighet, er det også viktig at alle formelle og demokratiske midler er utprøvd på forhånd. Det har også vært viktig i norsk sammenheng at sivil ulydighet må ha bred støtte i befolkningen. Det er ikke alltid lett å vite hvem og hvor mange som er enig i et politisk standpunkt, men det vil i alle tilfeller være nødvendig å ha lokale støttespillere, altså at dem som blir rammet av tiltakene også støtter aksjonene.

I kjølvannet av *Mardøla*-aksjonen utdypet og utvidet (snm) sin ideologiske plattform. Høsten 1970 fikk (snm) et prinsippprogram. Det slo fast at (snm) besto av «mennesker som innser nødvendigheten av å verne om naturressursene og menneskets miljø» og at man «tar konsekvensen av dette ved aktivt å motarbeide samfunnsutviklingen og tilstander som er med på å bryte ned den globale, økologiske balanse.» Dette krevde skolering av medlemmene (i (snm)-sammenheng blir de som oftest kalt «medarbeiderne») slik at det skulle «mobilisere til aktivt arbeid mot sløssingen med naturressursene og truslene mot livsmiljøet». Det ble også slått fast at lojaliteten til saken var overordnet andre hensyn og at «de retningslinjer for handling som dette gir, må ha forrang fremfor lojalitet til stat, lovverk og enhver overordnet når det er kollisjon mellom disse to typer av instanser». Sivil ulydighet ble altså fastsatt i prinsippprogrammet.

Truslene mot Marka

I årene rundt 1970 var bruken av Marka økende, og truslene mot Marka var store. De flotte skivintrene i siste halvdel av 1960-årene skapte en hel generasjon av folk med skiglede og interesse for Marka. Da *Oslomarkgruppen* i (snm) ble opprettet i 1970, tiltrakk den seg snart ivrige markabrukere, og det førte til en nyrekruttering til (snm) blant grupper som ikke vanligvis førte seg tilknyttet aksjonistiske naturverngrupper og de ideologisk skolerte initiativtagerne til (snm). Sammensetningen av *Oslomarkgruppen*

skapte dermed et usedvanlig sterk og kompetent miljø som hadde både engasjement, tid og anledning til å jobbe for vern av Marka.

I tillegg var Marka svært utsatt i disse årene. I utgangspunktet var det en naturlig interessetsetning mellom naturvern og skogsdrift, der særlig byggingen av skogsbilveier var kontroversiell, og nettet av skogsbilveier i Marka var blant de tetteste i landet. I tillegg kom gigantiske planer om motorveier og om oppdemming av vann for å sikre Oslos vannforsyning.

Man kan diskutere hvor realistiske planene var for å bygge motorveier gjennom Marka, men det var planer både på øst- og vestsiden av Nordmarka/Krok-skogen. Planene for ny vei til Hadeland (til erstatning for veien over Gjelleråsen) innebar vei langs østsiden av *Mari-dalsvannet* til *Movann* og derfra videre til *Nittedal*; det var også planer om å legge veien vest for *Varingskollen* og videre ned til *Hakadal* derfra. Planene om ny vei til *Ringerike* var i utgangspunktet knyttet til den traseen som allerede fantes, nemlig den eksisterende veien over *Sollihøgda*. Men det forelå også planer om å legge veien inn i *Djupdalen* og derfra i tunnel til *Sundvollen*. Det var også planer om å legge veien tvers gjennom *Bærumsmarka*, opp *Lommedalen* og nordvestover til tunnel under *Gyrihaugen*. Et enda mer dramatisk forslag var å bygge motorvei gjennom *Sørkedalen*, *Langlidalen*, bak *Oppkuven* til *Storflåtan* og deretter ned til *Ringerike*. Planene kom aldri lenger enn til tegnebordet, men de fikk stor betydning for mobiliseringen til (snm) og

Allmøte under Vidvangenaksjonen på Krok-skogen. Foto: Bjørn Faafeng,

Oslomarkgruppen. Og senere ble det jo faktisk bygd motorvei (E 6) gjennom deler av Sørmarka. Forslaget om å legge den nye storflyplassen (!) til Nordmarka kom aldri over leserbrevstadiet, men viser hvilke utfordringer og motargumenter verneinteressene sto overfor.

Planene om å sikre Oslos vannforsyning var mer konkrete. Sommeren 1970 la Oslos vannverkssjef fram planer om å bruke Marka til vannforsyning. Planen innebar opprinnelig å demme opp Sandungen (14 m), Bjørnsjøen (13 m) og Katnosa (9 m). Senere ble planene redusert til Sandungen, som med oppdemningsplanene ville få en 450 m lang og 14 m høy demning. 2000 mål skog ville bli borte, Sandungskalven ville måtte rives, og vannet ville gå helt opp til tunet på Sandungen gård. Disse planene møtte naturlig nok sterk motstand både fra friluftsforsyning og naturverninteressene, men også fra skogbruket og grunneierne. Da Teknisk rådmann i Oslo la fram planene om Oslos fremtidige vannforsyning i september 1971, ble det åpnet for å hente drikkevann lenger unna, og planene for oppdemning av Sandungen ble ikke fulgt videre opp.

Det ble altså først og fremst konflikten mellom friluftsforsyning og naturverninteressene på den ene siden, og skogbruket på den andre, som skapte de reelle motsetningene i begynnelsen av 1970-årene.

Oslomarkgruppens verneplan

Det var i dette debattklimaet at Oslomarkgruppen fikk stor oppslutning. Sentrale medlemmer i gruppen var Bjørn Faafeng, Ketil Heyerdahl, Bjørn Hersoug, Sverre Martens og Per Nymoene – alle studenter ved Universitetet i Oslo. Gruppen ble startet i 1970 og hadde også en periode et eget tidsskrift – «Skog og Mark», som senere ble tidsskriftet til Natur og Ungdom.

Våren 1970 startet Løvenskiold-Vækerø arbeidet med å bygge en ny skogsbilvei inn i den mest uberørte delen av Nordmarka, mellom Sandungen og Katnosa. Oppmerksomme turgåere oppdaget at veien var staket ut, og det forekom visse sabotasjeforsøk, der bl.a. stakene til veien ble fjernet. Men veien ble bygd sommeren 1970. 1970 var Europarådets naturvernår, og Stortinget hadde nettopp vedtatt en ny naturvernlov. Det ble

derfor stilt spørsmål om skogsdriften i Marka var forenlig med naturvernlovens formålsparagraf, der det sto at inngrep i naturen bare måtte foretas «ut fra en langsiktig og allsidig ressursdisponering, som tar hensyn til at naturen i fremtiden bevares som grunnlag for menneskenes virksomhet, helse og trivsel». Etter flere avisoppslag ble det kjent at det forelå meget omfattende hogst- og veiplaner for Marka.

Mottrekket til Oslomarkgruppen var å lage en egen plan for å sikre vern av Oslomarka. Et stort registreringsarbeid ble igangsatt, og dette resulterte i en egen fredningsplan som ble lagt fram 9. februar 1971. Oslomarkgruppen foreslo midlertidig fredning av sju områder i Nordmarka, Bærumsmarka og Krokskogen. Og senere på våren kom tilsvarende planer for Sørmarka, Østmarka og Lillomarka.

Planene for vern av Sørmarka, Østmarka og Lillomarka ble sendt til Kommunaldepartementet (dette var året før Miljøverndepartementet ble opprettet), men den ble ikke fulgt opp. Det ble derimot planen for vern av områdene i hjertet av Nordmarka og Krokskogen. Denne planen ville forhindre de mest uønskede veiplaner, bl.a. Spålsveien og Vidvangsveien. Forslaget gikk ut på å midlertidig frede områdene i tre år mens man utarbeidet en disponeringsplan for hele Oslomarka. Planen ble opprinnelig sendt til Oslo kommune, men den ble overlatt til Kommunaldepartementet ettersom mange av områdene lå utenfor kommunens grenser.

Midt oppi denne prosessen kom regjeringsskiftet i 1971, og Arbeiderpartiet overtok regjeringsmakten. Bare to uker etter at Bratteli-regjeringen tiltrådte, sendte Kommunaldepartementet ut et forslag om opprettelse av sju landskapsvernområder i Marka. Områdenes avgrensing var nærmest identisk med Oslomarkgruppens forslag. Vi opplevde altså at et verneforslag fra en privat gruppe av dyktige entusiaster ble ansett for å være av en slik kvalitet at departementet la den fram som sitt eget forslag. Dette var jo en stor anerkjennelse av det arbeidet som Oslomarkgruppen gjorde. Men planen skulle dessverre ikke bli gjennomført.

Etter departementets forslag skulle

kun moderat skogsdrift være tillatt i de sju områdene. Tekniske anlegg skulle i hovedsak være forbudt – herunder bygging av skogsbilveier. I tråd med forvaltningens prinsipper ble forslaget sendt ut på høring, og i løpet av april og mai var høringsuttalelse kommet inn. De fulgte – ikke overraskende – et mønster der næringsinteressene var motstandere, mens allmennhetens representanter gjennomgående var positive. Blant de som anbefalte forslaget, var Oslo kommune (formannskapet og friluftsnemnda), alle frilufts- og naturvernorganisasjonene i Oslo og omegn og flere naturvitenskapelige institusjoner. De som gikk i mot forslaget, var de fleste berørte grunneiere, i særdeleshet Løvenskiold, skogbruks- og skogeierforeninger og skogsarbeiderforening hos Løvenskiold-Vækerø.

Avtale med Løvenskiold

Godseier Harald Løvenskiold var den grunneieren som ble sterkest berørt av forslaget. Ca. 60 km² av de ca. 80 km² som forslaget omfattet, falt innenfor Løvenskiolds skogseiendommer på ca. 430 km². Løvenskiold truet med bedriftens ruin, ødelagte arbeidsplasser og svære erstatningssaker dersom forslaget ble gjennomført. Bl.a. av denne grunn ble forslaget ikke fulgt opp av departementet. Departementet og Løvenskiolds firma innledet i stedet forhandlinger for å finne andre løsninger.

Nå var plutselig ikke de forvaltningsmessige prinsippene så viktige lenger. Departementets forhandlinger med Løvenskiold-Vækerø ble ført i hemmelighet. De ble også ansett som så viktige at statsråd Odvar Nordli ledet departementets delegasjon, mens Harald Løvenskiold personlig var leder for motparten. Verken friluftsansjasjoner eller pressen fikk noen opplysninger om hva som skjedde, til tross for at det ble gjort direkte henvendelser. Løvenskiold-Vækerø la under forhandlingene frem et motforslag til departementets forslag. Dette ble vist fram til skogbruksorganisasjonene, mens friluftsansjasjonene fremdeles ikke fikk se dem.

I september 1971 kom departementet og Løvenskiold fram til et avtaleforslag, som i alt vesentlig var i overensstemmelse med Løvenskiold-Vækerøs motforslag.

Avtaleforslaget ble behandlet av friluftsnemnda i Oslo, som kritiserte det skarpt. Etter friluftsnemndas mening var forslaget ubrukelig. Representanter for Osloområdet ble orientert om forslaget, men det ble gjort under forutsetning av det ikke ble offentliggjort. Det ble imidlertid lovet at hele saken på et senere tidspunkt skulle bringes ut til offentlig debatt før endelig vedtak skjedde. Men dette ble det aldri noe av.

8. oktober 1971 undertegnet Kommunaldepartementet og Løvenskiold en endelig avtale. Den eneste innrømmelsen Løvenskiold hadde gitt, var å la være å bygge en vei fra Sørkedalen opp mot Heikampen. Ellers var avtalen en stor seier for Løvenskiold. Med avtalen forpliktet departementet seg til ikke å gå videre med forslaget om landskapsvernområder. Løvenskiold-Vækerø skulle få lov til å bygge nettopp de veier turfolket helst ville unngå – veier inn i Spålsområdet og Vidvangstraktene. Minimale begrensninger ble lagt på hogstføringen.

Friluftsansjasjonene ble orientert om avtalen dagen før den ble undertegnet. De sa seg meget misfornøyd med den. Som svar på misnøyen fremholdt statsråd Odvar Nordli at departementet i løpet av kort tid ville legge fram forslag til en midlertidig lov som skulle gi departementet hjemmel til «nedlegge tids-

Vidvangen veitraseen hvor (snm) sperret anleggsveiene.
Foto: Bjørn Faafeng.

begrenset forbud mot eiendomsdeling, byggearbeid og tiltak i forbindelse med skogsdrift m.v. i jordbruks-, skogbruks- og naturområder nær byer og større tettsteder». Det var dette som senere skulle danne grunnlaget for forslaget om flerbbruksplan for Marka. Men Nordli presiserte samtidig at loven ikke ville bli brukt på de veier som avtalen ga Løvenskiold anledning til å bygge.

Avtalen vakte naturlig nok en voldsom reaksjon hos friluftsfolket. Skogbruks- og skogeierorganisasjoner sa seg godt fornøyd med den. Men flere mente at avtalen var ugyldig fordi den var inngått i strid med forvaltningsloven og offentlighetsloven. Saken ble av Østlandske Naturvernforening innbrakt for Sivilombudsmannen. Han ga i sitt svar (kom først året etter) ØNV delvis medhold i at avtalen ble inngått på ulovlig vis ifølge offentlighetsloven. Sivilombudsmannen mente imidlertid at avtalen ikke kunne anses som ugyldig etter forvaltningsloven fordi friluftsforganisasjonene neppe hadde rett til å kreve å få uttale seg i slike saker. Departementet tok ikke saken opp til ny vurdering.

Aksjon i Marka

Dette var bakteppet for den første direkte sivil ulydighets-aksjonen i marka i november 1971. Vi ser at prosessen forut for aksjonen inneholder alle de elementer som kreves for å sette i gang sivil ulydighet: en god sak, opinionens støtte og alle formelle muligheter benyttet og oppbrukt. Samtidig var den aktuelle veibyggingen satt i gang på grunnlag av en avtale som ikke var anerkjent og som

man anså som ulovlig.

Oslomarkgruppen hadde regelmessige vakhund-turer i marka for å sjekke når og om veibyggingen startet, og 8. november 1971 startet Grøterud Bulldoserlag å bygge vei forbi Langtjern og Fagervann inn i Spålsområdet. Det ble startskuddet til den direkte aksjonen.

Medlemmer av Oslomarkgruppen og sympatisører slo teltleir foran anleggsmaskiner og brakker ved Fagervann i Spålsområdet i Nordmarka søndag 14. november. Mange av deltagerne kjørte med to busser fra Oslo til Stubdal og gikk de åtte kilometrene inn til Fagervann, hvor de slo opp telt midt i veitraseen for å hindre bygging av veien forbi vannet til Spålseter. Demonstrantene gjorde det klart at de ikke ville flytte seg før arbeidet med skogsbilveien stoppet. Om nødvendig ville de sperre traseen til politiet bar dem vekk. Poenget var også å vinne tid slik at Kommunaldepartementet eventuelt kunne vurdere saken på nytt fordi veiarbeidet var igangsatt uten at publikum har fått uttale seg og før sivilombudsmannens avgjørelse forelå.

Mandag morgen skulle veiarbeidet gjenopptas, og aksjonistene ble møtt av bulldoserlaget og Løvenskiold-Vækerøs direktør Haakon Bolstad. Bolstad var i kontakt med Ringerike politikammer med anmodning om bistand til å fjerne demonstrantene, da plutselig eieren av bulldoserlaget, Harald Grøterud, fikk et illebefinnende og ble sendt i ambulanse til Ringerike sykehus. Den belastningen ble for stor, og i tråd med ikkevoldsfilosofien ble dermed aksjonen avblåst uten flere konfrontasjoner. Løvenskiold-Vækerø fullførte veien i tiden som fulgte, men (snm) lovet å komme igjen hvis Løvenskiold forsøkte å bygge andre veier inn i de tidligere foreslåtte landskapsvernområdene.

Man tapte altså saken om Spålsveien. Men det ble likevel ett positivt resultat: Oslo kommune vedtok i desember en forskrift som ville gi den hjemmel til å forby skogsbilveibygging innen Oslos grenser. Det viste seg at Oslo kommune ikke hadde adgang til å innføre en slik forskrift, men i 1973 vedtok bystyret i Oslo en generalplan for den delen av Oslomarka som ligger innenfor kommunens grenser. Her ble det slått fast en byggegrense

Søndag 14. november 1971 er Sverre Martens og Bjørn Hersoug på vei innover til Spålsområdet i Nordmarka for å starte opp aksjonen sammen med Ketil Heyerdahl. Foto: Ketil Heyerdahl.

mot Marka og at anlegg, omlegging eller utvidelse av skogsbilveiene bare kunne finne sted etter bygningsrådets tillatelse.

Ny Marka-aksjon

Departementets lovforslag var ferdig i mars 1972 og ble behandlet i Stortinget i juni – helt i slutten av sesjonen, og midt oppe i den heftige EF-striden. Stortinget var nå negativt innstilt til ethvert verne-tiltak i Marka som ikke hadde grunneier-nes samtykke. Stortinget ville heller ikke ha noe av at Miljøverndepartementet (som var nyopprettet i mai 1972) gikk videre med forslaget til en midlertidig lov.

I 1972 kom også jus-professor C. A. Fleischer med en innstilling til Oslo kommune. Han var gitt i oppdrag å utrede hva Oslo kommune kunne gjøre for å forhindre uønskede inngrep i Marka. Fleischer kom med en oppsiktsvekkende innstilling, der han konkluderte med at Løvenskiolds eiendomsrett til Nordmarksgodset var tvilsom, at Løvenskiolds veibygging var ulovlig og at Nordmarksgodset snarest burde overføres til offentlig administrasjon. Innstillingen økte naturlig nok temperaturen i den offentlige debatten, men den fikk ingen praktiske konsekvenser.

I begynnelsen av juni 1972 startet Løvenskiold-Vækerø byggingen av en ny skogsbilvei, denne gang ved Trehørningen på Krokskogen, der det ble bygd en vei oppover mot Vidvangen. Denne veien var i strid med verneplanen fra 1971, og (snm) etablerte dermed sin tredje telteir i en veitrasé. Aksjonen var godt forberedt, og telteiren lå slik til at den ikke hindret arbeidet de første dagene. Veien var nemlig ført fram til en knaus det var mulig å slå opp telt på, og de første dagene gikk til å bore hull i den. Først da det ble aktuelt med sprengning, var konfrontasjonen et faktum. Torsdag 22. juni kom to politifolk opp i leiren, men de kunne lite gjøre da det dukket opp en stor gruppe – minst 130 – av skogsarbeidere tilknyttet Løvenskiold-Vækerø. Demonstrantene oppfattet gruppen som truende, og mot en overmakt valgte demonstrantene å avblåse aksjonen. Siden heller ikke politiet gjorde noe for å beskytte demonstrantene, ble det helt klart at situasjonen kunne utvikle seg til en alvorlig konfrontasjon med en tredjepart.

Det var denne gang pussig nok færre demonstranter til stede – ved midtsommer – enn det var på aksjonen i november, med mørke og kulde. Det var riktig nok dårlig vær til midtsommer å være, men det var også slik at aksjonen pågikk i en periode da de fleste aksjonistene – mange av dem studenter – hadde sommerjobber. Oslomarkgruppen poengterte i en intern evaluering at folk gjerne skulker skoler og studier for å bli med på aksjoner, men ikke sommerjobber. Det var også mindre interesse fra pressens side denne gangen, noe som også ble forsterket av at Løvenskiold ikke ga pressen kjøretillatelse før aksjonens siste dag.

Vernearbeidet fortsatte

Aksjonen på Vidvangen var siste gang (snm) sperret anleggsveier. Arbeidet med vern av Oslomarka fortsatte, men uten direkte aksjoner fra Oslomarkgruppen.

I 1973 skulle Løvenskiold-Vækerø etter planen bygge videre på Spålsveien. Oslomarkgruppen henvendte seg til da til Miljøverndepartementet, som grep inn og foretok en midlertidig fredning av Spålen-området i påvente av flerbruksplanen for Marka. Siden gikk arbeidet med vern av Oslomarka videre uten spektakulære konfrontasjoner. Og mange av de aktive i Oslomarkgruppen fortsatte arbeidet andre steder. Noen engasjerte seg i andre vernesaker, som Hardangervidda, andre fortsatte arbeidet for Oslomarka innenfor Østlandske Naturvernforening. Og tradisjonen med sivil ulydighet ble videreført i Alta-saken og senere gjennom de mange aksjonene til Natur og Ungdom.

Demonstrantene satte opp telt foran anleggs-maskinene og arbeidsbrakkene og i veitraseen ved Fagervann i Spåls-området for å stoppe byggingen av veien forbi Fagervann og til Spålseier.
Foto: Ketil Heyerdahl.

Fryktløs tiur som turfølge

Det er 15. mars 1988 og en snøvinter av de sjeldne. Krokskogen står nedtyngt av is og snø etter uker med skyet vær og snøfall. Granene er som gråhvite statuer dekket av is- og snøpansere som innhyller trærne helt ned. Men i dag er det med ett væromslag og sol. Skarpt kaster vårsola lys og skygge inn blant de frosne trærne. Det er som en ny verden.

Jeg følger på ski en rute som leder over noen lange myrdrag der snøflaten viser vingspor av storfugl. Har de allerede begynt spillet? Det er stille i skogen og ikke skiløpere å se. Jeg følger myrdraget videre, mot en liten bakke og går rolig oppover. Da blir jeg var en stor tiur som er midt i vårspillet et stykke borte på snøflaten, skrått opp til høyre. Den beveger seg i spillpositur med strak hals og halen flott oppslått i en vifte. Vil den lette når den ser meg?

Men det motsatte skjer. Det er tydelig at jeg er oppdaget, for nå kommer tiuren i min retning mens spillet fortsetter; ikke direkte mot meg, men i store buer nærmer den seg på en måte som gjør det tydelig

hvor den skal hen. Det er jeg som er målet. Den går ikke, men skrider, slik at den glir hen over snødekket omtrent som en skonnert under fulle seil. Det er et mektig syn, for tiuren virker helt uredd. Den er situasjonens herre. Jeg ser stadig tydeligere idet den nærmer seg at fuglen er fullstendig fryktløs. Og nå har jeg den straks ved føttene.

Jeg har stoppet i en skiløype og betrakter den, inntil vi står side ved side, den ved min høyre ski og inntil min høyre fot. Hva den vil der, er ikke tydelig. Den fortsetter bare spillet med halen utspilt og oppslått, og med et opprett åpent nebb der spil-

lets rare lyder flyter som i en strøm. Nebbet er stort og blekt gult og krumt, nesten som et rovfuglnebb. En knallrød pose hvelver seg over øynene, hals og bryst er i skimrende vakkert grønt og svart, og halsfjærene stritter. Den er i sin egen verden fullt og helt. Full av undring blir jeg stående urørlig og beundrer fargene og spillet. Jeg kunne ha kastet meg over den, men vil jo slett ikke det.

Etter en god stund senker jeg forsiktig høyre pekefinger og tar tiuren lett bak nebbroten. Da våkner den et øyeblikk, ser opp og kommer litt til seg selv, men så er spillet i gang igjen. Da gjør jeg det samme om igjen, berører den lett rett bak nebbroten. Plutselig har den slukt pekefingeren som befinner seg langt nede i tiurnebbet, og jeg må bruke kraft på å dra den ut igjen. Nå blør fingeren. Den har gitt meg et ordentlig kutt. Men spillet fortsetter. Og nå holder jeg meg i ro og prøver ikke å uroe den eller

vekke den fra spillet.

Her står jeg da i skiløypa med en spillende tiur ved min side, og det er som om vi begge har slått oss til ro med det. Vi er i et spesielt fint område av marka med gammelskog der grana do-

Foto: Arne Nævra.

minerer, med innslag av furu, bjørk og osp. Elgen liker seg også godt her, og det er ikke langt til en myr hvor jeg en gang fant et stort fjelhorn av elg, lagt igjen på mosen. Fiskeørna svever over her i blant, og svartspetten lar høre sine skingrende pri ... pri ... pri ... Rett bak meg renner en bekk som nå er frosset, og som beliver landskapet med gult smeltevann når våren kommer og isen på vannene åpner seg for kvinender som søker sine hullfurer, der svartspetten har hugget ut en reirsjakt. Jeg kommer til å tenke på at det like i nærheten fløy opp en tiur for meg en høstdag mens jeg fulgte en

blåmerket sti. Marka viser seg her på sitt beste.

Nå kommer det en og annen skiløyper mot oss, og stopper forbauset en stund før de farer videre. Men tiuren og jeg har god tid. Vi står som før mens jeg beundrer den vakre fuglen og dens fryktløshet. Aggressiv er den ikke. Den har nok med å stå der.

Det kan vel ha gått et par-tre timer. Siden jeg har en tre mils vei eller så hjem, begynner jeg forsikt å gå litt fremover i skiløypa. Tiuren følger meg. Jeg benytter da anledningen til å skjære inn med samekniven et merke helt nede ved snøen på en av de rødmerkete stakene langs løypa. Jeg vil vite nøyaktig hvor jeg har stått, og vil komme tilbake til våren når snøen er smeltet og måle snødybden.

For lendet er nå dekket med så dyp snø at det kan være vanskelig å gjenfinne stedet.

Når jeg begynner å gå videre, vil tiuren fremdeles være med. Men den krysser nå skiløypa bak meg, kommer over på min venstre side der snøen ligger høyest langs skisporet, og går etter meg oppe på snøkanten mens den med nebbet lynraskt nap-

per til seg knopper fra buskene. Den er blitt sulten. Og den snapper knappene med en slik presisjon og hurtighet at det langt overgår min håndbevegelse. Ikke underlig at jeg fikk fingeren i tiurnebbet!

Vi går en stund slik, jeg i skiløypa, tiuren på løypekanten, og den fortsetter å spise. Vi har løypa for oss selv, og det lir sakte mot overgangen til kveld og den tiden da spurvugla fløyter. Da er det som om vi begge er fornøyde med samværet. Jeg innstiller meg på å komme videre, og nå blir tiuren tilbake. Den er hvor den skal være.

Da snøen noen måneder senere var smeltet, oppsøkte jeg stedet hvor møtet med tiuren hadde funnet sted og målte snødybden ved den merkede staken: 1,8 m.

Jeg gikk i flere år med et buet arr på høyre pekefinger som et minne om dette sjeldne møtet. I dag er det knapt mulig å ane den lyse buen som tiuren satte i fingeren. Men den skogen som jeg fortsatte i på ski den gang er blitt hedret som naturreservat. Altså en dobbelt glede å se tilbake på.

Av Ingunn Lund-Vang

VILLE GREIER ER VILT BRA

BOKOMTALE

Det finnes mange bøker på markedet som formidler natur og miljø til barn og unge, men sjelden så fengende og underholdende som «Ville greier» av Ola Mathismoen og Jenny Jordahl. Dette er både en faktabok og en spennende underholdningsbok som fanger interessen for naturen og dens ville skapninger.

Ola Mathismoen er landets mest kjente miljøjournalist. Jenny Jordahl er illustratør, forfatter, tegneserieskaper og forfatter. Sammen har de skapt den populære serien «Grønne greier», som trykkes i avisa Aftenposten Junior, og tar for seg temaer som natur, miljø og bærekraft. Det er denne avisserien som har fått bokform. Tidligere utgivelser er bøkene «Hva er greie med klima?» i 2019, og «Grønne greier Om natur og miljø og sånt» i 2018.

«Ville greier» er ment for barn og unge, men jammen er det en glede å lese den som voksen også. Det er noe med å se og opp-

dage naturen gjennom barns opplevelse av den, og reaksjonene til karakterene i boken byr på både lærdom, moro og begeistring. «Ville greier» vil være til nytte og glede for både barn og voksne.

Ville greier – om dyr og natur og sånt
Forfattere: Ole Mathismoen og Jenny Jordahl
Utgitt i 2020, Innbundet, 141 sider
Forlaget Vigmostad & Bjørke AS
ISBN 9788241951169

ET BARN ER FØDT ...

En dag i denne merkelige julen med duskregn og tre centimeter snø går jeg tur med min kjære hundevenn igjen – puddeltispen Leika. Alltid ellelvilt begeistret for nye lukter som skal snuses, og nye pinner som skal rives opp. Vi gikk bare i vår hundremeterskog, Tschudiskogen kallet, spart da småhusbebyggelsen tok fart for hundre år siden – midt mellom Lauvtjern og Lauvåsen på våre kanter.

Et barn er født – det er det viktigste. Hver dag blir det født et barn. Mange barn. Og hvert eneste barn skal få utvikle seg til gagns menneske. Her i bladet kunne vi lese om pappaen som fant på og la ut alle mulige «funn» for å få datteren med seg på tur. Plutselig en sjokoladebit midt i lyngen og så en karamell der under en trerot. På den måten fikk han lekt henne til å bli glad i skogen og fjellet. Hun, Kjersti Eidem Dyrhaug, har fortalt det selv i jubileumsboka *Hyllest til Østmarka. Østmarkas Venner 50 år*, også omtalt i *Grevlingen 2–2020*.

Slik skapte pappaen en naturverner. Det er det vi alle må – hele tiden skape nye naturvernere. Bare slik kan kloden reddes med oss på.

Selv fra ellers sindige folk hører man at det er kloden som slår tilbake. Pandemien er klodens våpen. Noen av oss tar for stor plass. Gaia, den levende planeten slår tilbake. Naturvern er også nøysomhet – minst mulig fotavtrykk. Ta trikken! Gå tilbake til matpakke igjen! Bli hvor du er! Glem flyreisen til Costa Brava, iallfall før gikta tar deg.

Beregninger bak Gaia-teorien forsterker teorien om «Den levende planeten», samtidig som den forsterker «Det styrende prinsipp» i skapelsesberetningen – vårt århundres tilføyelse til juleevangeliet – like vidløftig inspirerende som skapelsesberetningen! Kanskje likevel vår norrøne mytologi var først – med alle tings ånd, inklusive planetens.

Solstikk i januar?

Vi høres av.

DIKT

Av Theodor Caspari

Stå vakt om naturen!

Stå vakt om naturen! Slå angrepet ned!
Dem opp mot de hissige hjerner! -
La fjellvidda hvile i soldagens fred -
i dryss av de evige stjerner! -
Slå døgnets urolige røster med bann!
Lys fred på de tagale lier!
Gi Noreg et lysende "Ingenmannsland"
hvor skapningens herre tier! -

Et rike hvor rypa kan duke sin disk
i fred for den lurende snare,
hvor rugda kan tiske med vier og brisk
og orre fortro seg til hare. -
Hvor sneppa kan rede sin lønnlige seng
når avskjedens time er nære,
og heilo kan stemme sin sorgfulle streng
og te ham den siste ære. -

Hvor fjellsjøen drømmer i glitter og glans,
og gjøken kan lyse til messe,
hvor tranen kan trede sin selvsomme dans,
og elgen kan fredelig gresse -
Og slipp så den ærlige bamse til fjells
og ens ikke bondens besværing!
Og liver han opp med sin gråbrune pels,
så gi ham en sau til fortæring.

Det kommer en dag da den syke kultur
vil fylle all verden med vånde,
en dag da maskinenes dunster og dur
vil døyve og kvele din ånde. -
Den dag vil du hilse det lukkede land
og signe de fredede flyer
med rykende storm over ensomme vann
og sol gjennom drivende skyer. -

Stå vakt om naturen! Slå angrepet ned!
Dem opp med de hissige hjerner!
La fjellvidda hvile i soldagens fred -
i dryss av de evige stjerner! -
Da fanger du stillhetens lydhøre sinn
og drømmer med alt hva som lever,
da hører du Guds, den allmektiges trinn
så tyst over vidden han svever. -

Fra Dikte i utvalg, Ernst G. Mortensens forlag, 1945,
s. 11. Første gang publisert 8. mars 1924 på forsiden
av Aftenposten.

LOKALLAG I NOA

Send rettelsel til noa@noa.no

NATURVERNFORBUNDET I ASKER

Kontaktperson: Jan Häusler, 982 99 667, asker@noa.no

NATURVERNFORBUNDET I BÆRUM

Kontaktperson: Thomas Westly, 950 20 722, baerum@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I GRORUDDALEN

Kontaktperson: Helge Braathen, 992 28 966, groruddalen@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I LILLESTRØM

Kontaktperson: Sverre Solberg, 959 98 790, lillestrom@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I LØRENSKOG

Kontaktperson: Tom Clark, 977 10 561, lorenskog@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I NANNESTAD/GJERDRUM

Kontaktperson: Todd Nore, 932 31 716, todd_nore@hotmail.com

NATURVERNFORBUNDET I NES

Kontaktperson: Karin Olsen, 419 20 615, nes@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET PÅ NESODDEN

Kontaktperson: Peter Schjølberg, 908 46 613, peterschjo@gmail.com

NATURVERNFORBUNDET I NITTEDAL

Kontaktperson: Hiltrud Hemmersbach, 67 07 95 44, nittedal@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I NORDRE FOLLO

Kontaktperson: Bjørn Gunnar Ganger, nordrefollo@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO NORD

Kontaktperson: Åke Hartmann, 901 01 415, oslonord@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO SØR

Kontaktperson: Ingvild Melvær Hanssen, 990 04 232, oslosor@noa.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO VEST

Kontaktperson: Colin Murphy, 481 43 588, oslovest@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO ØST

Kontaktperson: Pernille Hansen, 997 74 337, osloost@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I ÅS

Kontaktperson: Hans Erik Lerkelund, 988 49 397, lerkelund@gmail.com

NATURVERNSTUDENTENE PÅ UiO

Kontaktperson: Aurora Kobernus, 944 29 340, aurorakobernus@gmail.com

NATURVERNSTUDENTENE PÅ OSLOMET

Kontaktperson: Mikkel Sibe, mikkelsibe@gmail.com

NATURVERNSTUDENTENE VED NMBU

Kontaktperson: Ragnhild Klungtveit, naturvern@nmbu.no

KONTAKTPERSONER I REGIONER UTEN LOKALLAG

ENEBAKK Kontaktperson: Kjell Arild Ødegård, 473 82 810

AURSKOG-HØLAND Kontaktperson: Yvonne Ødegaard, 477 12 456, yvonneodegaard@gmail.com

KONTAKTPERSONER NATUR OG UNGDOM

kNUst OSLO Kontaktperson: Hilja Løvvik, hilja2106@gmail.com

OSLO NATUR OG UNGDOM Kontaktperson: Kajsa Haabet Kleivane, 483 42 601, kajсах@nu.no

VIKEN NATUR OG UNGDOM Kontaktperson: Eira Haugbro, 476 15 898, eirah@nu.no

KONTAKTPERSONER I NOAs TEMALAG

Byøkologisk arbeidsgruppe: Celine Motzfeldt-Loades, celine_loades@hotmail.com

Fjordgruppa: Jørn Erik Bjørndalen, jorn.bjorndalen@gmail.com

Frønsvollen: Nikolai Norman, nikolainorman@gmail.com

Markagruppa: Bjørn Faafeng, bjanfa@gmail.com

SETT OG SAKSET

av Ingunn Lund-Vang

Restaurering av myr i Norge

Mer enn 80 drenerte myrområder i Norge er de siste fem årene restaurert. Mange flere står nå for tur, skriver Miljødirektoratet på sin nettside. Myr står for rundt en tredel av verdens karbonlager i jord, og binder opp mer CO₂ fra atmosfæren enn de slipper ut. I intakte myrer er vannstanden så høy at oksygen ikke trenger ned til torvlaget, og torven brytes ikke ned. Karbonet i myra blir lagret der og slipper ikke ut. Myrarealet i Norge er gjennom de siste 80 årene redusert med en tredel på grunn av grøfting, oppdyrking, skogplanting, torvuttak og utbygging. I verneområder og på Statskog SF sin grunn pågår det arbeid for å føre myra tilbake mot det den en gang var - våt og en god leverandør av såkalte økosystemtjenester.

Sakset fra Miljødirektoratet.no, 21.01.2021

ÅRSMØTE 2021

I NATURVERNFORBUNDET I OSLO OG AKERSHUS

Det innkalles med dette til NOAs årsmøte 2021, tirsdag 9. mars kl. 18.00.

Årsmøtet gjennomføres digitalt via møtetjenesten Zoom. Detaljert informasjon om påmelding og praktisk gjennomføring av det digitale årsmøtet, er tilgjengelig på NOAs hjemmeside; www.noa.no.

Årsmøtet er NOAs høyeste organ. Alle medlemmer som har betalt kontingent for 2020 eller for 2021 innen utgangen av januar har møte- og talerett. Utsendinger fra NOAs medlemslag, samt NOAs styre har rett til å møte på årsmøtet med tale-, forslags- og stemmerett. Som medlemslag regnes lokallag, temalag, studentlag, Oslo Natur og Ungdom og Akershus Natur og Ungdom.

Valgte utsendinger skal meldes inn fra medlemslagene til noa@noa.no senest torsdag 4. mars. Alle medlemmer kan melde seg på årsmøtet via påmeldingsskjema tilgjengelig på www.noa.no, med påmeldingsfrist torsdag 4. mars.

Alle påmeldte vil senest mandag 8. mars få tilsendt lenke til videomøtet og annen nødvendig informasjon.

SAKSLISTE

1. Godkjenning av innkallingen
2. Valg av møteleder, referent og underskrivere av protokollen
3. Årsberetning for 2020
4. Årsregnskap for 2020, samt revisjonsberetningen
5. Arbeidsprogram
6. Budsjett for 2021
7. Valg av styreleder, to styremedlemmer, varamedlemmer, revisor og NOAs valgkomité
8. Valg av NOAs utsendinger til landsmøtet
9. Nominering av landsstyreprerentant med vara
10. Eventuelle saker som er foreslått for årsmøtet i samsvar med vedtektene

Sakspapirene vil bli sendt til medlemslagene, samt bli lagt ut på www.noa.no senest to uker før årsmøtet. Forslag til kandidater til valg må fremsettes senest en uke før årsmøtet, for øvrig vises det til NOAs vedtekter.

For praktiske og tekniske spørsmål, ta kontakt med Håkon Eide Gundersen, haakon@noa.no, 22 38 35 20.

For spørsmål til styret, ta kontakt med Gjermund Andersen, gjermund@noa.no.

Styret ønsker alle VEL MØTT!

Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus